

Nilgün Arısan Eralp¹

AB Çalışmaları Merkezi Direktörü

BREXIT GELDİ ÇATTI, ŞİMDİ NE OLACAK?

31 Ocak 2020 Cuma günü (bu akşam) Birleşik Krallık saati ile 23.00'de, Brüksel saati ile gece yarısında, TSİ 1 Şubat 2020 02.00'de Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılmış olacak. BK'da bazı kesimler tarafından "bağımsızlık günü" olarak nitelendirilen bu günün BREXIT'e ilişkin karar sürecinde gözlemlenen belirsizlikleri ortadan kaldırdığını söylemek zor.

Birleşik Krallık (BK) kuruluşundan beri Avrupa Birliği için her zaman farklı bir ortak, farklı bir üye olmuştur. AB, Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak 1958 yılında kurulduğunda BK bu Topluluğa şüphe ile yaklaşmış ve alternatif olarak Avrupa Serbest Ticaret Alanı'nın (EFTA) kurulmasına öncülük etmiştir. AET başarılı bir ekonomik gelişme sergilemeye başladığında ise Topluluğun dışında kalmak istemeyerek üyelik başvurusunda bulunmuştur. Başvurusu AET'ye yaklaşımı nedeniyle zamanın Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle tarafından iki kez reddedilen BK, 1973 yılında bu sefer Avrupa Topluluğu (AT) adını almış olan Birliğe üye olmuş, üye olduktan sonra (1975 yılında) üyelik konusunda referandum yapan ilk üye ülke sıfatını kazanmıştır. Seçmenlerin üçte ikisinin AT'de kalma kararını vermesinden sonra üyeliğe devam eden BK, başta Temel Haklar Şartı, Sosyal Haklar, Ekonomik ve Parasal Birlik, Schengen Sistemi, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik alanlarının dışında kalmış ve Amerika Birleşik Devletleri ile her zaman özel bir ilişki sürdürmüştür.

Yukarda sayılan alanlardaki özgürlüğü yetmemiş olmalı ki, 2016 yılında yapılan referandumda BK seçmenlerinin yüzde 52'si AB'den çıkma yönünde oy kullanmıştır. Belirsizliklerle dolu bir üç buçuk yılın sonunda, Theresa MAY hükümetinin

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1155/Nilgun+Arisan+Eralp>

AB ile yaptığı BREXIT Anlaşmasının Parlamento tarafından üç kez ret edilmiş ve erken seçim kararı alınmıştır. 12 Aralık 2019 tarihinde yapılan ve bazı kesimler tarafından ikinci BREXIT referandumu olarak da adlandırılan erken seçimden, Muhafazakar Parti'nin ve seçim kampanyasında "her ne şekilde olursa olsun BREXIT'i gerçekleştireceğiz" sloganını benimseyen Parti başkanı Boris JOHNSON'un büyük bir zaferle çıkmasından sonra, BK'nın AB'den çıkma süreci belirginleşmiştir. Muhafazakar Parti'nin çoğunluğu elde ettiği BK Parlamentosu, 9 Ocak'ta JOHNSON'un BREXIT Anlaşması'na onay vermiş, Anlaşma 24 Ocak'ta AB ve Avrupa Komisyonu Başkanları tarafından imzalanmış ve nihayet 29 Ocak'ta da hüzünlü bir şekilde de olsa Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanmasından sonra çıkışın önünde hiçbir engel kalmamıştır.

Ancak bundan sonra BK'nın AB ile ilişkilerindeki belirsizliğin ortadan kalktığını söylemek pek mümkün değildir. BREXIT Anlaşması uyarında BK 2020 yılı sonuna kadar mevcut AB üyeliği kurallarına uymaya devam edecek. Seçimden büyük galibiyetle çıkan Muhafazakar Parti, seçim manifestosunda, 31 Ocak'ta BREXIT'in gerçekleşmesinden sonra 2020 yılı sonuna kadar AB ile "mükemmel bir anlaşma" yapılacağını, bu olmazsa da anlaşmasız çıkış olacağını belirtmişti. AB ile yapılacak ve ticaretten, tarım ve balıkçılığa, öğrenci değişiminden iltica ve güvenliğe kadar birçok konuyu kapsayacak bir anlaşmanın on bir ayda tamamlanabilmesi çok zor gözükmektedir. Böyle bir anlaşma 2020 yılına kadar yapılabilse bile yürürlüğe girebilmesi için 27 AB üye devleti parlamentosunda ve bazı bölgesel parlamentolarda onaylanması zorunludur ki bu süreç de yıllar alabilir. Tabii bu arada BK Parlamentosu'nun geçmişte kabul edilmiş olan ve toplumsal hayatın her yönünü ilgilendiren AB mevzuatının yerini alacak mevzuat da çıkarması gerekmektedir. 2020 yılı sonuna kadar AB ile bir anlaşma gerçekleşmezse, Muhafazakar Parti Manifestosuna göre anlaşmasız çıkış olacak. Anlaşmasız bir çıkış ise çeşitli araştırma sonuçlarına göre Britanya'da on yılda kişi başına geliri %8 düşürecek ve bütçe açığı/millî gelir oranını %4'e çıkarırken kamu borcunu da iyice artıracaktır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald TRUMP nedeniyle çeşitli zorluklar yaşayan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarının geçerli olacağı anlaşmasız bir çıkış çeşitli tarife ve tarife dışı engellerle karşılaşılmasına neden olabileceği gibi, sınırlarda uzun TIR kuyruklarına, gıda ve ilaç kısıtlıklarına da neden olabilecektir.

Bloomberg ekonomistlerinin tahminlerine göre daha şimdiden BREXIT sürecinin maliyeti 130 milyar Sterline ulaşmıştır ve bu maliyetin 2020 yılı sonuna kadar 200 milyar Sterline ulaşacağı tahmini yapılmaktadır. BK Avam Kamarası kütüphanesinden alınan verilere göre bu değer BK'nın AB'ye üye olduğu 1973 yılından 2020 yılına kadar AB bütçesine yaptığı 215 milyar Sterline yaklaşmış durumdadır.

Sürecin iş dünyasında yarattığı belirsizliğin BREXIT süreci olmasaydı BK ekonomisinin ulaşacağı büyüklükte %3 bir küçülme yarattığı belirtiliyor. İş dünyasında güven ve dolayısıyla yatırımlar azalmış, yıllık ekonomik büyüme %2'den %1'e düşmüştür. Başta mali hizmetler alanında olmak üzere bazı çokuluslu şirketler merkezlerini BK dışına çıkarmıştır.

BK'da Muhafazakar Parti bir süredir AB'den çıkıştan sonra ABD ile yapılacak bir ticaret anlaşmasının ekonomiyi rahatlatacağını gündeme getirmekteydi. Ancak ABD'den son günlerde bu konuda yapılan açıklamalar özellikle taraflar arasında Huawei firmasının 5G, altyapısına dahil edilip edilmemesi, dijital hizmetler vergisi, otomotiv ticareti ve BK Ulusal Sağlık Hizmetleri (NHS) ilaç fiyat politikası konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle bu anlaşmanın pek de kolay olmayacağını göstermektedir.

JOHNSON hükümeti 2020 yılı sonunda kadar AB ile bir anlaşma yapacağından emin gözüküyor. BK yetkililerinin güncel açıklamalarına ve buna AB'nin verdiği tepkiye bakılırsa, BK, AB düzenlemelerinin çoğunu dışlayan, salt gümrüksüz mal ticaretini içeren dar kapsamlı bir anlaşma peşinde, AB ise bu durumda ticaret engellerinin geçerli olacağını belirtiyor. Bu koşullarda gerçekleşecek bir anlaşmanın sonuçlarının ise anlaşmasız bir çıkışın sonuçlarından çok farkı olmayacak gibi gözüküyor.

Bütün bu belirsizliklerin yanı sıra, BREXIT'in kesinleşmesinin, Birleşik Krallık'ın "Birleşik" niteliğini kaybetmesine neden olabileceği de konuşulmaktadır. Seçimlerde büyük bir başarı elde eden İskoç Ulusal Partisi şimdiden İskoçya'nın Britanya'dan ayrılması için ikinci bir referandum yapacağını açıkladı. Her ne kadar Boris JOHNSON bu referandumun önüne yasal engeller çıkarsa da İskoçya'nın eninde sonunda BK'dan ayrılarak AB üyeliğine başvurabileceği konuşuluyor. İrlanda Cumhuriyeti ile yapılan barış anlaşması gereği bu ülke ile arasında somut bir sınır olmaması gereken Kuzey İrlanda ise en azından belirli bir süre bu durumu devam ettirebilmek için üretimde ve ticarete Britanya'dan çok farklı bir sistem uygulamak zorunda kalacak ki bu ilişkileri gerginleştirebilir.

BREXIT'in Türkiye üzerinde de olumsuz etkileri olması kuvvetle muhtemeldir. BK'nın AB'den ayrılması, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının AB ile yaptığı Ortaklık Anlaşması gereği bir hizmet sunma koşuluyla bu ülkede yerleşme hakkına sahip olma durumunu ortadan kaldıracaktır. Ayrıca BK'nın AB'den anlaşmasız bir çıkış yapması veya AB ile anlaşmasız çıkışla aynı sonucu getirecek bir anlaşmaya varması Türkiye-BK ticareti açısından da olumsuz sonuçları olacak bir gelişmedir. Bu durumda, Gümrük Birliği kararı gereği AB Ortak Ticaret Politikası'na ve AB'nin yaptığı ticaret anlaşmalarına uyma yükümlülüğü olan Türkiye BK ile ticari ilişkilerine yön verecek bir anlaşma imzalayamayacaktır. Bu durum, Türkiye'nin en büyük ikinci ihracat pazarını kaybetmesine ve İngiltere'ye ihracatın yarısı oluşturan otomotiv, tekstil ve elektrikli ev aletleri gibi sektörlerin olumsuz etkilenmesine neden olabilecektir.

BREXIT'in AB üzerindeki etkisine gelince, bu süreç AB'yi beklediği şekilde olumsuz etkilememiş, ancak alarm zillerinin çalmasına neden olmuştur. AB kendini gözden geçirme ve reform çalışmalarına hız kazandırma çabasına girişmiştir. BREXIT'in AB üzerindeki esas olumlu etkisi ise Mayıs ayında gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ortaya çıkmıştır. BREXIT'in seçmenlerde AB'nin geleceğine yönelik olarak yarattığı karamsarlık AB yanlısı siyasetçiler ve medya tarafından, özellikle de AB karşıtı aşırı sağa vurgu yaparak, "*AB elden gidiyor sahip çıkalım*" ve "*tehlikenin farkında mısınız?*" şeklinde kullanılmış ve bu seçimin biraz da AB'nin geleceğine ilişkin bir referandum niteliğine bürünmesine ve seçmenlerde heyecan oluşmasına yol açmıştır. Kampanya sürecinin hızlandığı Nisan 2019'da Eurobarometer tarafından yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre seçmenlerin üçte ikisi AB'nin kendilerine faydalı olduğuna inanmakta olduğunu belirtmişlerdir ki, bu da 1983 yılından beri en yüksek orandır.

Sonuç olarak 1994 seçiminden beri ilk kez Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılım %50'yi aşmış, seçmen AB'nin geleceğine sahip çıkmış ve aşırı sağ beklediği kazanımları elde edememiştir. AB'ye desteğin artmasında BREXIT sürecinin zorluğu, acıklı gidişatı ve BK'ya maliyeti önemli rol oynamıştır. Hatta BREXIT AB'den ayrılmayı düşünen ve bunu savunan AB karşıtlarını bile AB'den çıkma yerine AB içinde kalarak Birliği dönüştürmeyi düşünmeye yöneltmiştir.